

Maria Lewandowska

Uniwersytet Wrocławski

Zajęcia umuzykalniające w świetlicy szkolnej

Musical classes in the school room

Wstęp

Reformy systemu edukacyjnego nie naruszyły istotnego miejsca świetlicy w strukturze szkoły. Przypisane jej funkcje zdają się być stałe, choć wypełniają je odmienne formy działań. Zmienia się również ich hierarchia. Program pracy świetlicy może być bardzo elastyczny. Ważne jest środowisko społeczno-wychowawcze uczniów, wiek dzieci będących uczestnikami zajęć, baza i wyposażenie świetlicy. Większa swoboda własnej aktywności dzieci, znacząca rola dobrowolności udziału w proponowanych formach edukacyjnych ma swoje konsekwencje w stylu pracy nauczycielek – opiekunek, a ich przekonania o możliwościach dzieci i znaczeniu wspomagania ich rozwoju nadają kształt pracy. Z założenia jest to miejsce, w którym opiekunowie niosą dziecku pomoc. Niemniej, wśród założonych funkcji, niektóre są preferowane, inne natomiast realizowane są w charakterze „minimum” wyznaczonego przepisami. Jedną z takich funkcji jest rozwijanie zainteresowań kulturą artystyczną, czego ilustracją stanowią współcześnie realizowane zajęcia umuzykalniające.

Podstawy formalno-prawne świetlicy szkolnej

Początkowo świetlica była pomieszczeniem, w którym odbywały się uroczystości rodzinne i spotkania towarzyskie. Miejsce to było przeznaczone do relaksacji. Później nadano świetlicy inną funkcję. Miała pobudzać u dzieci i młodzieży aktywność umysłową, artystyczną, służyć też wypoczynkowi¹.

Pierwsze świetlice w Polsce, założone w latach 20., miały na celu zaspokojenie u dzieci potrzeby poznawczej, zbudowanie więzi z innymi oraz konstruktywne wypełnienie czasu wolnego. Z czasem zaczęto ukierunkowywać ich działania na realizację funkcji edukacyjnych, politycznych i kulturalno-artystycznych. Powstało kilka rodzajów świetlic, z których po burzliwych przemianach politycznych, społecznych i gospodarczych niewiele zostało. Obecnie, w największej mierze, znane są świetlice szkolne oraz środowiskowe².

Działalność i organizacja świetlicy szkolnej znajduje prawne umocowanie w ustawie o systemie oświaty. Świetlica jest połączona ze szkołą. Realizuje zadania statutowe i pełni funkcje nie tylko opiekuńcze i wychowawcze, ale również, jak można przeczytać w *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty*

zapewnia zajęcia świetlicowe uwzględniające potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizyczne, w szczególności zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów³,

a także

zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji⁴.

---

¹ M. Prokosz, *Wychowawcze i opiekuńcze zobowiązania wychowawcy w świetlicy szkolnej* (w:) *Warsztat pracy wychowawcy świetlicy – poradnik metodyczny*, red. M. Prokosz, Wrocław 2008, s. 13.

² Ibidem, s. 13.

³ *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty* (Dz.U. 2014, poz. 642).

⁴ Ibidem.

Dodatkowo, jak wcześniej wskazano w Ustawie z dnia 7 września 1991 r., zapewniać powinna m.in.:

- realizację prawa dzieci i młodzieży do opieki i wychowania dostosowanych do wieku i rozwoju,
- utrzymywanie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki,
- opiekę uczniom będących w trudnej sytuacji finansowej i życiowej,
- możliwość do rozwoju zainteresowań, uzdolnień dzieci oraz uczenie aktywnego spędzania czasu wolnego⁵.

Ponadto, ustawa (art. 67 ust. 1)⁶ zobowiązuje do zapewnienia uczniom stałej pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz możliwości korzystania z pomieszczeń do nauki z niezbędnym wyposażeniem, z biblioteki, świetlicy, gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy lekarskiej, zespołu urządzeń sportowych i rekreacyjnych, pomieszczeń administracyjno-gospodarczych. Zgodnie z Ustawą dostęp do świetlicy szkolnej ma każdy uczeń.

Z *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r.* wynika, że szkoła ma obowiązek zapewnić zajęcia dla uczniów czekających dłużej na opiekunów oraz tych, którzy mają utrudniony dojazd do szkoły. W takiej sytuacji szkoła organizuje świetlicę⁷.

Dodatkowo, w statucie szkoły określona jest liczebność grup świetlicowych. Ustawa przewiduje, że pod opieką jednego nauczyciela może być maksymalnie 25 uczniów⁸.

Zgodnie z dokumentami kierowanymi do szkoły, celem świetlicy szkolnej jest

---

⁵ Art. 67 ust. 5, Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U 1991 nr 95, poz. 425).

⁶ Art. 67 ust. 1 Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2004 nr 256, poz. 2572).

⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół* (Dz.U. 2001 nr 61, poz. 624).

⁸ Art. 67 ust. 4, Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U 1991 nr 95, poz. 42).

zapewnienie uczniom opieki wychowawczej, tworzenie warunków do nauki własnej i pomocy w nauce, rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, łagodzenie niedostatków wychowawczych i eliminowanie zaburzeń w zachowaniu⁹.

W świetlicy szkolnej dziecko ma wiele możliwości rozwoju oraz pracy nad swoimi słabościami. Podczas prowadzenia zajęć w tego typu placówce opiekun stara się objąć szczególną uwagę działającą z nim dzieci i widzieć ich osobiste zaangażowanie w różnych typach zajęć.

Kolejnym z celów świetlicy jest zapoznanie z kulturą i tradycją, rozwijanie aktywności twórczej oraz samodyscypliny¹⁰. W takim miejscu można skupić się na uwrażliwianiu dziecka na walory estetyczne. Uzyskanie takiego efektu możliwe jest poprzez zajęcia umuzykalniające, które rozbudzają twórcze myślenie dziecka.

Funkcje współczesnej świetlicy szkolnej

Świetlica szkolna jest szczególnym miejscem pod względem swego charakteru. Istnieje w strukturze szkoły, ale uczniowie nie mają obowiązku uczestniczenia w zajęciach tam prowadzonych. Swoją chęć uczestnictwa należy zadeklarować z reguły na początku roku szkolnego, można jednak i później, gdy warunki opieki się zmieniają. Decyzje takie podejmują rodzice, ale dzieci wiedzą, że nie jest to tak obowiązkowe jak zajęcia lekcyjne. Istnieje więc w ich świadomości pewne poczucie większej swobody udziału w organizowanych tam zajęciach. Ranga zajęć obniża się też, gdy zajęcia fakultatywne wypadają w godzinach objętych pracą świetlicową.

Bez względu na usytuowanie świetlicy, tak w miejscowości jak i w strukturze konkretnej szkoły, do najważniejszych jej funkcji należą, jak podaje Wioletta Barczak:

---

⁹ A. Weissbrot-Koziarska, *Szkoła jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze* (w:) *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*, red. J. Brągiel, S. Badora, Opole 2005, s. 69.

¹⁰ Z. Zieja, *Funkcje i zadania świetlicy* (w:) *Poradnik metodyczny dla wychowawców*, red. Z. Zieja, Jelenia Góra 2003, s. 178.

- funkcja opiekuńcza - „polega na zapewnieniu dzieciom opieki, zaspokojeniu potrzeb biologicznych i psychospołecznych”¹¹.
- wychowawcza - polega na „kształtowaniu i rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień, stwarzaniu możliwości do ich rozwoju, a także na kształtowaniu umiejętności właściwego, wartościowego spędzania czasu wolnego oraz przestrzegania zasad kulturowych”¹²,
- społeczna, która ma na celu włączenie świetlicy w życie środowiska społecznego oraz naukę współpracy w grupie. Ta funkcja ma wiele wymiarów realizacji.

Analizując literaturę dotyczącą funkcji świetlicy zauważyć można, iż przede wszystkim akcentowana jest funkcja wychowawcza. Dominujące formy pracy polecane w publikacjach metodycznych nastawione są na poznawanie i przybliżanie norm społecznych, jakie dzieci w tym wieku są w stanie zrozumieć i których zachowywania otoczenie może już od nich wymagać¹³. Odnosi się wrażenie, że wszystkie działania dotyczą aktualnej rzeczywistości dziecka, tego, co widzi, co je otacza.

Świetlice w szkołach wielkomiejskich, poza wyjątkowymi środowiskami objętymi ubóstwem, inaczej rozumieją spełniania swoich funkcji, choćby tych podstawowych. Opieka nie sprowadza się do zapewnienia warunków bytowych a wychowanie do zachowywania poprawności form obyczajowych. Świadomość nauczycieli możliwości oddziaływania na dzieci rozszerza znacząco rozumienie tych funkcji, widząc je jako wspomaganie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i wolicjonalnego. Pod ich opieką znajdują się dzieci w tych godzinach, w których rodzice nie mają czasu, okazji, kompetencji by dostrzegać w dzieciach potencjalne zdolności czy zainteresowania. Takim obszarem rozwijania, a często dopiero rozbudzania zaciekawienia jest sfera muzyczna.

---

¹¹ W. Barczak, *Organizacja czasu wolnego w świetlicy szkolnej*, „Życie Szkoły” 2002 nr 4, s. 204.

¹² Ibidem, s. 204.

¹³ G. Gajewska, *Dzieci młodsze 6-letnie w świetlicy szkolnej* (w:) G. Gajewska, E. Turska, *Teoretyczno – metodyczny aspekt opieki i wychowania w świetlicy*, Zielona Góra 2011, s. 101-102.

Muzyka jako ważny czynnik w rozwoju dzieci

Muzyka od samego początku towarzyszy człowiekowi i jest ważnym elementem życia. Przypisuje się jej wiele wartościowych funkcji, które są niezbędne w trakcie rozwoju. Poszerza funkcję procesów myślowych, wychowania społecznego, oddziałuje na poczucie własnej wartości i godności dziecka, pełni też funkcję terapeutyczną. Ma ona wpływ na osobowość, emocje czy na rozbudzanie zmysłu estetycznego. Już te wartości są wystarczająco przekonujące, by wprowadzać zajęcia umuzykalniające.

Obcowanie z muzyką kształtuje wrażliwość zmysłową, pobudza proces postrzegania i rozwija koncentrację. Wpływa w dużym stopniu na rozwój mowy i wzbogacenie słownictwa oraz rozwija inwencję twórczą i wyzwala emocje dziecka. Ponadto wywiera wpływ na rozwój intelektualny, motoryczny i społeczny. Dziecko w wieku wczesnoszkolnym potrafi skupić uwagę z krótką refleksją na doświadczeniu muzycznym. Dzięki temu jest w stanie rozumieć sens pozytywnych i negatywnych emocji oraz może o nich opowiedzieć.

Muzyka w trakcie rozwoju wczesnoszkolnego kształtuje osobowość człowieka, uwrażliwia na piękno a także pobudza emocje. Celem nauczania muzyki jest odkrywanie uzdolnień, pogłębianie zainteresowań muzycznych i zachęcanie dziecka do poznawania różnych form działalności muzycznej. Są nimi m.in. śpiew, gra na instrumencie, ruch przy muzyce, odbieranie oraz tworzenie muzyki. W trakcie rozwoju wczesnoszkolnego zauważyć można zmianę orientacji z zabawowej na zadaniową. Zmiana ta zwraca uwagę na cele i wyniki. Równocześnie w tym okresie zaczynają kształtować się wrodzone predyspozycje, które w odpowiednim środowisku mają szczególnie szanse na rozwój¹⁴.

Muzyka odgrywa istotną rolę w kształceniu i wychowaniu dzieci, stąd też wielu autorów posiłkuje się najnowszymi wynikami badań w tworzeniu nowych interpretacji zajęć muzycznych. Na przykład

---

¹⁴ L. Kataryńczuk-Mania, A.Cieślak, *Muzyka w edukacji wczesnoszkolnej* (w:) *Dziecko/Uczeń - edukacja artystyczna - terapia*, red. L.Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra – Skarbona 2016, s. 169, 170.

Irena Burczyk wskazuje, że dla dziecka w wieku 6-9 lat muzyka nie jest już tylko tłem do zabawy, ale pozostaje także źródłem intelektualnych operacji zadaniowych, rozwijania umiejętności muzycznych. W tym okresie życia myślenie przechodzi ze stadium myślenia przedoperacyjnego do stadium operacji konkretnych, co oznacza, że dziecko w inny sposób odbiera muzykę. Pojawia się wtedy poczucie tonalne, które jest fundamentem słuchu melodycznego, który decyduje o różnieniu wysokości dźwięków i odtwarzania melodii utworów. Można to rozpoznać np. po tym, że dziecko kończy melodie w tonice, czyli na dźwięku centralnym. Jednak, jak zauważa Romualda Ławrowska, dzieci przy odtwarzaniu głosem, mają tendencje do upraszczania i zniekształcania linii melodycznej, nie zawsze zauważając niezgodność między wzorem, a wykonaniem¹⁵. Zdaniem Edwina E Gordona

każdy może nauczyć się śpiewać, tak jak każdy może nauczyć się mówić, jeśli nauka odbędzie się w optymalny sposób i w optymalnym czasie. Jeśli dziecko nie nauczy się prawidłowego intonowania przed mutacją – potem jest już to prawie niemożliwe¹⁶.

Jest to dość odważne stwierdzenie, jednak skłania do realizowania edukacji muzycznej każdego dziecka od najwcześniejszych lat życia. Dodatkowo, dziecko stopniowo zaczyna dostrzegać różnice stylistyczne słuchanych utworów¹⁷. Skupia swoją uwagę na zróżnicowanej kolorystyce dźwiękowej, a nawet na barwie brzmienia poszczególnych instrumentów.

Muzyka ma znaczący wpływ na równowagę pomiędzy myśleniem abstrakcyjnym a myśleniem konkretnym. Poprzez rozwiązywanie problemów muzycznych dziecko uczy się zachowań spontanicznych

---

¹⁵ R. Ławrowska, *Muzyczna edukacja dziecka. Personalistyczna idea w wychowaniu muzyczno-ruchowym* (w:) *Dziecko w świecie innowacyjnej edukacji współdziałania i wartości Tom 1*, red. U. Szuścik i B. Oelszlaeger-Kosturek, Katowice 2014, s. 130.

¹⁶ E. E. Gordon *Umuzykalnienie niemowląt i małych dzieci*, Kraków 2002, s. 5.

¹⁷ I. Burczyk, *Muzyka w aspekcie rozwoju muzycznego dziecka* (w:) *Muzyka w przestrzeni edukacyjnej – wyzwania i inspiracje*, red. R. Majzner, Bielsko-Biała 2015, s. 69.

i zachowań opartych stricte na zasadach. W tym wieku muzyka również wpływa na rozwijanie operacji myślowych, m.in. na wyobraźnię i pamięć¹⁸.

Muzyka jest sztuką znaczącą, wyrażającą pewne emocje, nastroje, psychiczne napięcia i odprężenia, jednak znaczenie to jest niewysławialne i nie ma odniesienia semantycznego¹⁹.

Piękno i niepowtarzalność muzyki można zauważyć w jej wyrażaniu się za pomocą różnych muzycznych środków artystycznych, delikatnych i złożonych uczuć stworzonych dla tych, którzy potrafią i chcą je odbierać. Jest to na tyle głęboki i obszerny temat, że powstała dziedzina naukowa, którą jest psychologia muzyki. Bada się w niej szeroko pojmowaną muzykalność, w której zawiera się pamięć, poczucie formy czy inteligencja. Muzykalność oprócz poczucia tonalnego, poczucia rytmu muzycznego oraz zdolności do wyobrażeń słuchowych ściśle wiąże się z wyobraźnią, a co za tym idzie zdolnością do przeżywania emocjonalnego muzyki²⁰.

Zajęcia umuzykalniające to, jak podaje Zygmunt Stankiewicz, praca nad rozwojem zdolności muzycznych i wrażliwości na muzykę. Zaś Andrzej Pytlak podkreśla, że muzyka pełni ważną rolę w procesie wychowania i wielostronnego uczenia się, który zaczyna się w przedszkolu i trwa przez cały okres szkoły ogólnokształcącej²¹. Bez wątpienia zajęcia umuzykalniające mają wpływ na wychowanie i kształtowanie dziecka w okresie jego rozwoju.

Wychowawcze znaczenie muzyki bywa rozpatrywane w trzech kategoriach:

---

¹⁸ E. Zwolińska, *Rozwój wyobraźni muzycznej a funkcje percepcyjno – motoryczne w młodszy wieku szkolnym. Badanie muzycznej aktywności umysłowej*, Bydgoszcz 1997, s. 224.

¹⁹ A. Tupiecka-Buszmak, *Rola wyobraźni w edukacji artystycznej dzieci i młodzieży z uwzględnieniem specyfiki kształcenia muzycznego (w:) Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002, s. 39-40.

²⁰ Ibidem, s. 41.

²¹ Ibidem, s. 73.

- recepcyjno-pasywnej - przygotowanie dzieci do odbioru muzyki,
- praktyki muzycznej wartościującej - wydobywanie wychowawczych cech tkwiących w praktycznej działalności muzycznej,
- refleksyjnej, czyli estetyczno-moralnej - wartości jakie uważamy za słuszne²².

Podczas zajęć umuzykalniających u dzieci kształtuje się wrażliwość na kulturę, ale również na wartości moralne. Zajęcia te dają pedagogom wiele możliwości do wspierania obszaru rozwoju dziecka oraz przyczyniają się do rozkwitu każdego rodzaju inteligencji wielorakiej²³. Brak tego typu zajęć to niewykorzystany potencjał rozwoju każdego wychowanka.

Wychowanie muzyczne spełnia także wiele funkcji. Funkcja **poznawczo-kształcąca** odpowiedzialna jest za procesy myślowe, które przejawiają się poprzez umiejętność analizy i syntezy, indukcji i dedukcji, porównywania i pomijania tego, co uważa się za mniej istotne. Kształtuje się również wyobraźnia, pomysłowość, zdolność spostrzegania i pamięć. Uruchamia się te czynniki w trakcie nauki o kulturze muzycznej, kompozytorach czy podczas poznawania utworów.

Funkcja **wychowawcza** ma potencjał do działania, szczególnie pod względem wychowania społecznego. Uczy kulturalnego zachowania w typowych sytuacjach wymagających kontaktów społecznych, uczy wzajemnego szacunku, przestrzegania norm postępowania, współodpowiedzialności. Może być czynnikiem kultywowania i poznawania narodowych tradycji podczas śpiewania piosenek lub nauki tańców.

Trzecia funkcja, **kompensacyjna**, wychowania muzycznego oddziałuje na poczucie własnej wartości i godności dziecka. Zaspokaja potrzeby ekspresyjne, ruchowe, uczestnictwa w różnych muzycznych zajęciach w celu osiągnięcia uznania przez otoczenie.

---

²² Ibidem, s. 73.

²³ R. Ławrowska, *Muzyczna edukacja dziecka. Personalistyczna idea w wychowaniu muzyczno-ruchowym* (w:) *Dziecko w świecie innowacyjnej edukacji współdziałania i wartości...*, op. cit., s. 131.

Ostania z funkcji, **terapeutyczna**, łączy się ze zdrowiem, samopoczuciem i zachowaniem dziecka. Sprawia, że mamy możliwość leczenia nerwicy i defektów rozwojowych.

Oprócz tych czterech niezwykle ważnych funkcji są też takie jak: ogólnorozwajowe, ogólnopoznawcze, integrujące, poznawczo-muzyczne, estetyczne i ekspresyjno-twórcze. Każda z nich jest tak samo ważna i tak samo cenna w rozwoju dziecka.

Formy realizowane w ramach pracy świetlicowej

W poznanych świetlicach szkolnych zajęcia o charakterze wprowadzającym w świat dźwięków i barw na tle innych form edukacyjnych były stosunkowo nieliczne, nie zajmowały znaczących pozycji ani w rozkładach codziennych zajęć, ani w wybranych cyklach czy programach treściowych, nawet pośrednio związanych z aktywnością muzyczną. Jeśli były, to podporządkowywano je innym zadaniom np. nabywaniu sprawności manualnej (zajęcia plastyczne), grom ruchowym (czasem przy muzyce) o charakterze rekreacyjnym lub w dostrzeganej potrzebie ruchu po innych formach pracy, oglądaniu filmów i bardzo rzadko odbiór słuchowisk. Już choćby przez to wydają się rodzicom, a nawet nauczycielom, że pełnią mniej znaczącą rolę w rozwoju dziecka, zwłaszcza umysłowym. Nie odrzucają jednak poglądu, że w kształtowaniu wrażliwości emocjonalnej mają dużą wartość.

Na tle świetlic w szkołach publicznych uwagę zatrzymano na świetlicy jednej ze szkół społecznych. Rodzice dzieci w niej przebywających starają się w różny sposób wspomagać ich rozwój. Można zatem było przyjąć założenie, że ich nastawienie do odbioru treści i form muzycznych będzie korzystniejsze, a dla działań zostanie przeznaczone znaczniejsze miejsce w całokształcie pracy. W świetle zapisów dokumentujących ten zakres edukacji taka różnica jako znacząca nie wystąpiła. Dla bliższego poznania możliwości odbioru muzyki przez dzieci i ich nastawienia do różnych form przeprowadzono kilka zajęć (5) według zalecanych form, tak aby każda z nich była centralną w odniesieniu do innych. Każdej przypisywane są nieco inne walory

kształcające. Był to śpiew, który kształtuje pamięć, poczucie rytmu, wyobrażenie słuchowe czy nawet zapamiętywanie interwałów, powoduje silne przeżycia emocjonalne²⁴.

Przyjęto **ruch z muzyką**, jako że ekspresja ruchowa ściśle wiąże się z poczuciem rytmu, pamięcią muzyczną, myśleniem, uwagą oraz wyobraźnią muzyczną. Dzieci poprzez ruch mogą również wyrażać swoje emocje²⁵.

Kolejną formą była **gra na instrumentach**. Nawet najmniej uzdolnione dziecko znajdzie dla siebie rodzaj aktywności muzycznej np. gra na trójkącie²⁶. Wspólne muzykowanie w klasie wpływa pozytywnie na współpracę, dyscyplinę, odpowiedzialność wspólnotową, w szczególności podczas występów²⁷.

Tworzenie muzyki jest kolejną formą, podczas której uczeń ma okazję do wyrażania siebie w sposób spontaniczny i kierowany. Może to być twórczość podczas zabaw muzycznych lub zabawa w trakcie ćwiczeń twórczych głosem i na instrumentach szkolnych²⁸. Działalność taka sprawia wiele satysfakcji, pomaga uwierzyć we własne siły oraz łączy poznana teorię z praktyką. Takie zdolności w przyszłości zaowocują szybszym poznawaniem innych dziedzin życia²⁹.

Podczas umuzykalniania dziecka niezwykle ważne jest samo **słuchanie muzyki**. Odbywa się to podczas słuchania mowy ludzkiej,

---

²⁴ R. Ławrowska, *Muzyczna edukacja dziecka. Personalistyczna idea w wychowaniu muzyczno-ruchowym* (w:) *Dziecko w świecie innowacyjnej edukacji współdziałania i wartości...*, op. cit., s. 170.

²⁵ Ibidem, s. 170, 171.

²⁶ Ibidem, s. 171.

²⁷ L. Kataryńczuk-Mania, *Elementarna Edukacja Muzyczna w klasach młodszych* (w:) *Historyczne i współczesne aspekty kształcenia dzieci i młodzieży*, red. B. Walak, Gorzów Wielkopolski 2014, s. 129.

²⁸ Z. Konaszek, R. Ławrowska, B. Nowak, W.A. Sacher, B. Smoleńska-Zielińska, *Standardy edukacji muzycznej - I etap nauczania. Kształcenie zintegrowane. Klasy I-III* (w:) *Standardy edukacji kulturalnej - Materiały do konsultacji środowiskowych*, red. A. Białkowski, Warszawa 2008, s. 118.

²⁹ L. Kataryńczuk-Mania, *Elementarna Edukacja Muzyczna w klasach młodszych* (w:) *Historyczne i współczesne...*, op. cit., s.129.

tw. odgłosów natury i miast, śpiewu i gry instrumentalnej w czasie ćwiczeń i zabaw³⁰.

Wszystkie zajęcia miały temat wiodący i łączyły nowe wiadomości, umiejętności z zabawą. Obserwacje potwierdziły, że łatwiejsze w odbiorze dla dzieci są formy muzyczno- ruchowe, a wprowadzanie wiadomości, np. o instrumentach dobrze przyjmowane są z metodami poglądowymi, najlepiej z bezpośrednim poznaniem instrumentów, a nawet konstruowaniem ich w formie zabawowej. W pracy świetlicowej stosowane są przede wszystkim działania umuzykalniające, więc muzyka jest jednym z elementów wybieranej formy. Takie elementy mogą więc tworzyć każdorazowo innego rodzaju zajęcie.

Podsumowanie

W świetle obserwacji dzieci, zwłaszcza młodszych, wydaje się, że początkowo zajęcia umuzykalniające wiążą się z zaciekawieniem, ale stopniowo włączane w nie chwile słuchania przygotowują je do takiej formy i ich uwaga dowolna (w wymiarze właściwym wiekowi) będzie umożliwiała odbiór dzieł rozumianych lub odczuwanych. Trzeba jednak uważać, aby dobierać utwory właściwie do wieku i możliwości intelektualno-emocjonalnych dziecka, zarówno jeśli chodzi treść jak i formę wprowadzania go w kulturę artystyczną muzyki. Przekroczenie progu trudności, może dziecko zrazić do niej i trudno jest naprawić taki błąd. Dlatego nauczyciel, wychowawca, opiekun w pracy z dzieckiem powinien uważać na to, jaki poziom wrażliwości przejawia dziecko. Wrażliwość nie jest cechą przypisaną do określonego etapu rozwojowego, zatem tylko bliski kontakt z dzieckiem pozwala osobie podejmującej edukację muzyczną na trafne dobieranie dzieł, które dziecko jest w stanie rozumieć i przeżywać.

Wiek wczesnoszkolny rozpoczyna okres, w którym dziecko potrafi wyobrazić sobie dźwięki i bodźce, a co za tym idzie szeroko pojętą

---

³⁰ L. Kataryńczuk-Mania, *Wychowawcze aspekty zajęć umuzykalniających w przedszkolu*, Zielona Góra 2009, s. 94.

muzykę. Otwiera to wiele nowych możliwości przed wychowawcą, który to za pomocą specjalnych form i metod umuzykalniających otwiera dziecku świat na wiele nowych dla niego wrażeń i doświadczeń rozwojowych, takich jak dostrzeganie wrażeń estetycznych.

Bibliografia

- Barczak W., *Organizacja czasu wolnego w świetlicy szkolnej*, „Życie Szkoły” 2002, nr 4.
- Burczyk I., *Muzyka w aspekcie rozwoju muzycznego dziecka* (w:) *Muzyka w przestrzeni edukacyjnej – wyzwania i inspiracje*, red. R. Majzner, Bielsko Biala 2015.
- Gajewska G., *Dzieci młodsze 6-letnie w świetlicy szkolnej* (w:) G. Gajewska, E. Turska, *Teoretyczno – metodyczny aspekt opieki i wychowania w świetlicy*, Zielona Góra 2011.
- Gordon E.E., *Umuzykalnienie niemowląt i małych dzieci*, Kraków 2002.
- Kataryńczuk-Mania L., *Elementarna edukacja muzyczna w klasach młodszych* (w:) *Historyczne i współczesne aspekty kształcenia dzieci i młodzieży*, red. B. Wałak, Gorzów Wielkopolski 2014.
- Kataryńczuk-Mania L., Cieślak A., *Muzyka w edukacji wczesnoszkolnej* (w:) *Dziecko/Uczeń - edukacja artystyczna - terapia*, red. L. Kataryńczuk-Mania, Zielona Góra – Skarbona 2016.
- Kataryńczuk-Mania L., *Wychowawcze aspekty zajęć umuzykalniających w przedszkolu*, Zielona Góra 2009.
- Konaszkiewicz Z., Wawrowska R., Nowak B., Sacher W., Smoleńska-Zielińska B., *Standardy edukacji muzycznej – I etap nauczania. Kształcenie zintegrowane. Klasy I – III* (w:) *Standardy edukacji kulturalnej - materiały do konsultacji środowiskowych*, red. A. Białkowski, Warszawa 2008.
- Ławrowska R., *Muzyczna edukacja dziecka. Personalistyczna idea Ew wychowania muzycznego – ruchowym* (w:) *Dziecko w świecie innowacyjnej edukacji współdziałania i wartości. T.1*, red. U. Szuścik, B. Oelszlaegew-Kosturek, Katowice 2014.
- Prokosz M., *Wychowawcze i opiekuńcze zobowiązania wychowawcy w świetlicy szkolnej* (w:) *Warsztat pracy wychowawcy świetlicy - poradnik metodyczny*, red. M. Prokosz, Wrocław 2008.
- Weissbrot-Koziarska A., *Zadania opiekuńczo-wychowawcze w świetlicy szkolnej* (w:) *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*, red. J. Brągiel, S. Badura, Opole 2005.

Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży, red. L. Kataryń-czuk-Mania, J. Karcz, Zielona Góra 2002.

Zieja Z., *Metody, zasady i formy pracy stosowane w pracy opiekuńczo-wychowawczej* (w:) *Poradnik metodyczny dla wychowawców*, red. Z. Zieja, Jelenia Góra 2003.

Zwolińska E., *Rozwój wyobraźni muzycznej a funkcje percepcyjno-motoryczne w młodszym wieku szkolnym. Badanie muzycznej aktywności umysłowej*, Bydgoszcz 1997.

Streszczenie

Świetlica szkolna jest szczególnym miejscem w strukturze szkoły. Mimo zmian w systemach szkolnych najważniejsze funkcje pozostają stałe: opiekuńcza, wychowawcza, wspomagająca rozwój i przygotowująca do uczestnictwa w kulturze. Tekst skupia się na możliwościach i potrzebie realizacji tej ostatniej pokazując walory zajęć z tej sfery rozwoju dziecka.

Słowa kluczowe: świetlica szkolna, funkcje, zajęcia umuzykalniające

Summary

Daycare is a special place in the school structure. In spite of changes in school systems, the main functions remain constant: caring, education, development and preparation for participation in culture. The text focuses on the opportunities and needs of the latter to show the value of the activities of this sphere of child development.

Key words: school room, functions, music lessons.